

ประสบการณ์การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น

พัชรภรณ์ ไชยสังข์¹

สุมิตรา สิทธิฤทธิ¹

ปัญญาภรณ์ ยะเกษม²

บทคัดย่อ

การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นพบปัญหาหลายประการ ได้แก่ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนผ่านบทบาท การเผชิญหน้ากับค่านิยมทางวัฒนธรรม และบรรทัดฐานทางสังคมในด้านลบ การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง เป็นมารดาที่มีลูกสาวเป็นแม่วัยรุ่นจำนวน 15 ราย ในเขตภาคกลางของประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า มารดาที่มีบุตรเป็นแม่วัยรุ่นมีการรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การเป็นยายในด้านบวก โดยมีแก่นสาระสำคัญ คือ ก้าวข้ามผ่านปัญหา ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า ครอบครัวได้เรียนรู้ เหยี่ยวยาบาดแผลที่เกิดขึ้น และแม่วัยรุ่นมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นและการรับรู้ประสบการณ์การเป็นยายในด้านลบ สรุปแก่นสาระสำคัญได้ 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เป็นตราบาของครอบครัวประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ เป็นเวรกรรมที่ทำไว้ ต้องอดทนต่อสายตาคนมอง และเจ็บปวดทุกครั้งที่คนถาม 2) ทุกอย่างต้องปรับตัวประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ เมื่อครอบครัวเดียวกลายเป็นครอบครัวขยาย และเมื่อรายจ่ายมากกว่ารายรับ

การรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การเป็นยาย เกี่ยวกับบทบาทในการเป็นผู้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวตามบริบทและค่านิยมของสังคมไทยมีทั้งในด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือแก่มารดาในกลุ่มดังกล่าวจึงถือได้ว่ามีความจำเป็นเพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวไทยสามารถเลี้ยงดูสมาชิกให้เติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเป็นยาย, ครอบครัว, แม่วัยรุ่น

1 อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา จังหวัดนครนายก

อีเมล: phatcha_10@hotmail.com

2 อาจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลกรุงเทพมหานคร

Experience of Being a Grandmother in Family with a Daughter as Adolescent Mother

Phatcharaphan Chaiyasung¹

Sumitra Sittirit¹

Panchabhorn Yakasem²

ABSTRACT

Grandmother in family with daughter as adolescent mother have many problems, including role transition, confrontation with cultural values and social norms in negative aspect. This descriptive qualitative research was aimed to describe experiences of women to become a grandmother in the family with an adolescent mother. Purposive sampling was used to recruit a sample of 15 women being a grandmother who have an adolescent mother in their family in the Central Region with their 12 months old baby or younger. The grandmothers must raising or participate in caring for their grandchildren since the baby was borned. Data were collected by using In-depth interview and non participating observations were used to collected data. Content analysis method was applied for data analysis.

The results revealed three core categories: one positive and two negative themes. The positive core category was overcome the problem consisting of 4 subcategories of a valuable experience, family learning, remedies for what happened, and a more mature teenage mother. Two of negative themes were 1) the family's stigma containing three subcategories of karma (Vein-Kham), must endure the eyes of the contempt, painful feeling when asked; and 2) Everything needs to be adjusting of 2 subcategories of changing to extended family and increasing family expenses.

Perceptions of being a grandmother as a parent, in the context and values of Thai society have positive and negative aspects. Therefore, supportive system for women with teenage mother needed in order to encourage Thai families to be effectively in raising their children.

Keywords: Being a grandmother, Family, Adolescent mother

1 Instructor, Faculty of Nursing, St Theresa International College

E-mail: phatcha_10@hotmail.com

2 Instructor, Ramathibodi School of Nursing Faculty, Medicine Mahidol University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถิติขององค์การอนามัยโลกพบว่า อัตราการตั้งครรภ์ของผู้หญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ทั่วโลก ในปี พ.ศ.2556 ประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย มีจำนวนสูงถึง 74 คนต่อ 1,000 คนและอยู่อันดับที่ 2 รองจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนั้นประเทศไทยจึงได้วางยุทธศาสตร์ลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดเป้าหมายให้อัตราการตั้งครรภ์ลดลงครึ่งหนึ่งในปี พ.ศ.2567 โดยเทียบกับปี พ.ศ. 2556 ที่มีรายงานอัตราการตั้งครรภ์ของผู้หญิงอายุต่ำกว่า 20 ปีในอัตรา 51 คนต่อ 1,000 คน (Bureau of Reproductive Health, 2017) และจากการสำรวจของกรมอนามัย พบว่า จังหวัดที่มีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี สูงสุด 4 อันดับแรกของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2559 ได้แก่ ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ระยอง และนครนายก พบอัตราการตั้งครรภ์ 65.3, 63.8, 61.7 และ 60.4 คน เมื่อเทียบกับจำนวนวัยรุ่นกลุ่มอายุเดียวกัน 1,000 คนตามลำดับ

แม่วัยรุ่นร้อยละ 30 ยังอยู่ในวัยเรียน (Bureau of Reproductive Health, 2016) เมื่อมีการตั้งครรภ์เกิดขึ้นแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องกลับมาอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิม ตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด เนื่องจากต้องการความช่วยเหลือ การสนับสนุนในเรื่องของเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงคำแนะนำในการเลี้ยงดูบุตรจากมารดาหรือสมาชิกในครอบครัวของตนซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดู (Pansuwan, 2015; Yakasem, 2015, Yakasem & Chaiyasung, 2014)

จากอัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่เพิ่มขึ้นทั่วโลก มีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะในสตรีซึ่งต้องรับบทบาทการเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น พบว่า ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้เป็นยายและสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ต่อการเปลี่ยนผ่านบทบาทจากการเป็นลูกสู่การเป็นแม่วัยรุ่น การเผชิญหน้ากับค่านิยมทางวัฒนธรรม (cultural values) และบรรทัดฐานทางสังคม (norms) ที่มีต่อการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่นในด้านลบเป็นเสมือนตราบาป ส่งผลให้ยาย แม่วัยรุ่นและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวเกิดความเครียดจากการปรับตัวได้ (Pungbangkadee & Ratinthorn, 2014; Zeiders, Umana-Taylor, Jahromi, & Updegraff, 2015) รวมไปถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่แม่วัยรุ่นต้องพึ่งพาครอบครัวสูงถึงร้อยละ 58.3 (Bureau of Reproductive Health, 2016) ผลการศึกษาในสังคมตะวันตกเกี่ยวกับมารดาในการให้ความช่วยเหลือบุตรสาวที่เป็นแม่วัยรุ่น การดูแลบุตรสาวที่มีการตั้งครรภ์ไปจนกระทั่งคลอด และหลังคลอด การสนับสนุนแม่วัยรุ่นเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) ในการเลี้ยงดูทารก การให้คำแนะนำในการเลี้ยงดูทารก และรวมถึงการส่งเสริมให้แม่วัยรุ่นกลับไปศึกษาต่อภายหลังคลอด (Cook & Roggman, 2010; Giugliani, Nunes, Issler, Santo & Oliveira, 2017; Zeiders, Umana - Taylor, Jahromi & Updegraff, 2015) ข้อค้นพบจากการศึกษาข้างต้นจึงอาจมีความแตกต่างกับประสบการณ์การเป็นยายของสังคมไทย อันเนื่องมาจากบริบททางสังคม ความเชื่อ และค่านิยมที่มีความแตกต่างกัน

ดังนั้นการศึกษาถึงประสบการณ์การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นภายใต้

บริบทสังคมไทยตามการรับรู้และประสบการณ์ของมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น จะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์แก่บุคลากรในทีมสุขภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการช่วยเหลือมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นและครอบครัวในบริบทของสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (Descriptive qualitative research) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจประสบการณ์การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น ผู้ให้ข้อมูลหลักคือมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นอาศัยอยู่ในจังหวัดหนึ่งในเขตภาคกลางของประเทศไทย คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) มีคุณสมบัติ คือ เป็นมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น และเป็นผู้เลี้ยงดูหรือมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูทารกตั้งแต่แรกเกิดสามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาไทยได้ ผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลผ่านการแนะนำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือผู้นำชุมชนร่วมกับใช้เทคนิคการอ้างอิงอย่างต่อเนื่องแบบปากต่อปาก (Snowball sampling technique) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันจนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว มีจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 15 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักที่สำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่

เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความไวเชิงทฤษฎี และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นคำถามปลายเปิดโดยถามถึงประสบการณ์ในการเป็นมารดา การเลี้ยงดูบุตรสาวซึ่งเป็นแม่วัยรุ่น การช่วยเหลือในการเลี้ยงดูทารก จำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามกว้าง ๆ สามารถปรับคำถาม และลำดับข้อได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ โดยมีตัวอย่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้ ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อทราบว่าตนเองกำลังจะเป็นยาย เพราะเหตุใดจึงรู้สึกเช่นนั้น

- การเป็นยายตามความเข้าใจของท่านหมายถึงอะไร

- การมีส่วนช่วยเหลือบุตรสาวในการเลี้ยงดูทารกมีผลต่อท่าน/สมาชิกในครอบครัวอย่างไร

- ในการเลี้ยงดูลูกหลานท่านประสบปัญหา อุปสรรค หรือความยุ่งยากหรือไม่อย่างไร

- ความรู้สึกของท่านในขณะนี้เป็นอย่างไบบ้าง

3. แบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

4. แบบบันทึกอื่นๆ ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล แบบบันทึกการสัมภาษณ์และการให้รหัส และการสะท้อนคิดของผู้วิจัย

5. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล คือ เครื่องบันทึกเสียง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ

พิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสม ผู้วิจัย
ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3
ท่าน และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอีกครั้ง
ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผ่านการรับรองจาก
คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ของ
วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา(STIC 012/2014)
ก่อนดำเนินการวิจัยผู้วิจัยแนะนำตัว ขอความ
ร่วมมือ ชี้แจงวัตถุประสงค์และสิทธิในการเข้าร่วม
หรือถอนตัวจากการวิจัยโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ
และการรักษาความลับของข้อมูล จากนั้นจึงให้ผู้ให้
ข้อมูลลงลายมือชื่อในเอกสารยินยอมเข้าร่วมการ
วิจัย (Informed consent)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม พ.ศ.2558 มี
ขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะเวลาเตรียมตัวผู้วิจัย มีการเตรียมตัว
ผู้วิจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย หลังจากเค้าโครง
วิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผ่านการพิจารณา
ด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซาแล้ว ผู้วิจัย
ดำเนินการดังนี้

2.1 เข้าพบเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อทำหน้าที่
เป็นบุคคลสำคัญ (Key person) นำผู้วิจัยเข้าไปใน
ชุมชน และแนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับผู้ให้ข้อมูล

2.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การ
สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant
observation) การเขียนบันทึกภาคสนาม (Field

note) บันทึกสะท้อนคิด (Reflection note) และ
ผู้วิจัยถอดเทปคำให้สัมภาษณ์ด้วยตนเองภายหลัง
การสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในแต่ละวัน และอ่าน
ข้อความจากการถอดเทปคำให้สัมภาษณ์ใน
ลักษณะการวิเคราะห์แบบคำต่อคำ บรรทัดต่อ
บรรทัด วลีต่อวลีเพื่อค้นหา แยกย่อยข้อมูล และ
ตรวจสอบข้อมูลว่าข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ใน
ข้อมูลที่มีความหมายอะไรที่น่าจะมีนัยตรง
ประเด็นกับเรื่องที่ต้องการวิเคราะห์ และประเด็นที่
ยังไม่ชัดเจนหรือยังไม่ได้ซักถามเพื่อนำกลับไป
ซักถามผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์
เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางของ
EloandKyngas (2007) ดังนี้

1. การเปิดรหัสข้อมูล (Open coding)
ผู้วิจัยอ่านข้อความจากการถอดเทปคำให้สัมภาษณ์
กำหนดรหัสแทนความหมายสำคัญ และบันทึกรหัส
ลงในตารางการลงรหัส (Coding sheet) ที่ผู้วิจัย
สร้างขึ้น

2. การสร้างหมวดหมู่ของข้อมูล
(Creating categorization) ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูล
(Grouping data) ที่คล้ายกันมาอยู่ภายใต้ประเด็น
เดียวกันเพื่อลดจำนวนหมวดหมู่ของข้อมูล (Data
reduction)

3. การทำให้มีความเป็นนามธรรม
(Abstraction) ผู้วิจัยสร้างคำอธิบายโดยการสร้าง
หมวดหมู่ (Category) ใช้คำอธิบายคุณลักษณะ
ของเนื้อหา (Content-characteristic words) นำ
หมวดหมู่ย่อย (Sub category) ที่มีลักษณะ
คล้ายกันจัดเป็นหมวดหมู่หลัก (Main category)

การสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้าง ความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามแนวคิดของ Lincoln and Guba (1985) ดังนี้

1. ความเชื่อถือได้ (Credibility) เลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด สร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ มีการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection notes) ภายหลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ร่วมกับการตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคล (Person triangulation) มีการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member checking) โดยนำผลการวิเคราะห์ในภาพรวมให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยัน และมีการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ (Peer debriefing) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

2. ความคงที่ (Dependability) ผู้วิจัยจัดทำตารางบันทึกข้อมูล มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ และดำเนินการวิจัยภายใต้กระบวนการวิจัยที่วางแผนไว้ทุกขั้นตอน

3. การนำไปใช้ (Transferability) ผู้วิจัยเขียนบรรยายบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา การเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการศึกษา และการดำเนินการวิจัยไว้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทหรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันได้

4. การยืนยันข้อมูล (Confirmability) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมเอกสารต่าง ๆ สิ่งที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือสิ่งที่สามารถนำไปใช้เป็น

หลักฐานอ้างอิงแหล่งข้อมูล เพื่อสามารถตรวจสอบความถูกต้องภายหลังได้

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีอายุระหว่าง 31 ปี ถึง 40 ปี สถานภาพสมรสคู่จำนวน 10 ราย และแยกกันอยู่จำนวน 5 ราย จบการศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกอบอาชีพแม่บ้าน และรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,000 - 15,000 บาท

ข้อค้นพบเกี่ยวกับประเด็นการเป็นมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น

ผลการวิจัยพบแก่นสาระสำคัญ 3 ประเด็นหลัก ซึ่งแบ่งเป็นแก่นสาระสำคัญในด้านบวก 1 ประเด็นหลัก และแก่นสาระสำคัญในด้านลบ 2 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

ประเด็นหลักที่ 1 ก้าวข้ามผ่านปัญหา

มารดา รู้สึกว่าเมื่อตนและครอบครัวสามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาต่าง ๆ ไปได้แล้ว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ตนเองและครอบครัวถือว่าเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า ทำให้ครอบครัวได้เกิดการเรียนรู้ต่อการจัดการและการแก้ปัญหาสมาชิกในครอบครัวพยายามที่จะร่วมกันเยียวยาบาดแผลที่เกิดขึ้น และส่งผลให้แม่วัยรุ่นมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าผู้ให้ข้อมูล รู้สึกว่าการที่บุตรสาวกลายเป็นแม่วัยรุ่นแม้คนภายนอกจะมองว่าเป็นภาวะเปี่ยงเบนไปจากปกติ แต่ตนและครอบครัวก็สามารถเผชิญกับเหตุการณ์นั้นมาได้และยังถือเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าที่ทำให้เห็นว่าสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ช่วยเหลือให้กำลังใจและสนับสนุนกัน ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ตอนที่รู้ว่าลูกท้อง เราก็ตกใจ โกรธก็โกรธ แต่ก็มาคิดได้ว่าจะโกรธไป จะตีลูกให้ตายก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา เราเป็นพ่อเป็นแม่คนถึงจะตีจะชัวยังไงเราก็ต้องรับให้ได้ ตัวเองก็ไม่เคยไปว่าลูกนะ กลัวเค้าจะเสียใจ กลัวเค้าไปทำไม่ดี อย่งไปเอาเด็กออกอะไรอย่างนี้ เราไม่ยอมให้เค้าคิดมาก..อีกอย่างเราก็รู้ว่าคนแถวนี้ก็มีซุบซิบนินทาไปตามประสาที่นั่นแหละเราก็คิดทำใจซะว่าเราไปห้ามปากเค้าไม่ได้ ได้แต่บอกลูกว่าอย่าไปคิดมาก ทำใจให้สบาย.. ก็ดูแลเค้าอย่างดีแหละนะ ลูกเรายังไงเราก็รัก พอหลานคลอดออกมาเนี่ยเรารู้สึกความเจ็บปวดทั้งหมดไปเลยที่ใครเค้าว่า ใครเค้าดูถูกเราไว้ ใครจะพูดจะว่าอะไรก็ช่าง เรามีหลานเป็นกำลังใจ เราได้ลูกคนใหม่ที่เค้าโตคิดเองได้มากกว่าเดิมเรารู้สึกพอใจแล้ว ” (ผู้ให้ข้อมูล 5)

1.2 ครอบครัวได้เรียนรู้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าการที่บุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น ทำให้ครอบครัวได้ร่วมกันคิดถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในครั้งนี้ และพยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีกกับลูกและหลานของตนเอง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“เรื่องที่เกิดขึ้นทำให้เราได้มานั่งคิดว่าเป็นเพราะอะไรถึงได้เกิดเรื่องแบบนี้กับลูกเรา พี่ก็คุยกับพ่อเค้ากันว่าเราเลี้ยงลูกไม่ดีตรงไหนหรือเปล่า หรือเราไม่มีเวลาที่จะมาดูแลเค้าดีพอ เราก็มองกันว่ารุ่นลูกคงกลับไปแก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว เราก็จะคอยระวังรุ่นหลาน อย่างน้อยถ้าไม่เกิดเหตุการณ์แบบนี้กับหลาน ลูกเราก็ไม่ต้องมาเจอสิ่งที่เรากำลังเจออยู่ มันเจ็บปวดนะ ใครไม่เจอไม่เข้าใจหัวอกคนเป็นแม่อย่างพี่หรอก” (ผู้ให้ข้อมูล 9)

1.3 เยียวยาบาดแผลที่เกิดขึ้น ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าการที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่ครอบครัวต้องช่วยเหลือกันในการที่จะไม่ทำร้ายบุตรสาวและหลานซ้ำไม่ว่าจะเป็นโดยคำพูด

การกระทำ หรือการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะเป็นการตอกย้ำหรือทำให้รู้สึกว่าเป็นตราบาปติดตัว ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“อะไรที่มันผ่านไปแล้ว เราก็จะไม่ขุดมันขึ้นมาอีก เราเข้าใจว่าเหมือนแผลพอมันจะหายคนมาตีโดนตรงนั้นมันก็อักเสบ ช้ำ บวมขึ้นมาอีก ลูกเราถึงจะยังงั้นเราก็รัก หลานเราอีกด้วย ไม่ยอมให้เค้าโตมากับความเจ็บปวดอะไรอีก เราโดนมาแล้วไม่อยากให้ให้ใครมาโดนอย่างเราอีก ให้มันจบไปกับเราคนเดียวก็พอ”(ผู้ให้ข้อมูล 7)

1.4 แม่วัยรุ่นมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นเมื่อต้องกลายเป็นแม่ ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกด้วยตนเองส่งผลให้แม่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงตนเองพยายามเรียนรู้และลองปฏิบัติเพื่อให้ตนเองมีความมั่นใจ แสดงถึงความมีวุฒิภาวะ ทำให้มารดา รู้สึกว่าแม่วัยรุ่นเป็นผู้ใหญ่และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“พี่ว่าเค้าเปลี่ยนไปเยอะ รับผิดชอบมากขึ้น ต้องทำอะไรหลายอย่างเอง บางอย่างเราก็ช่วยเค้าบ้างเล็ก ๆ น้อยๆมันทำให้เค้าโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น.. ทุกวันนี้เค้าต้องรับผิดชอบทั้งเลี้ยงลูกทั้งช่วยพี่ขายของทั้งดูแลเรื่องอาหารการกินของลูก เค้าต้องทำเองเกือบทุกอย่าง..คือมันเหมือนกับว่าเค้าต้องรู้จักวางแผนมากขึ้นจะทำอะไรก่อนหลังดี ถ้าเป็นเมื่อก่อนเค้าก็จะไม่เคยคิดอะไรแบบนี้ เราทำให้แทบจะทุกอย่าง” (ผู้ให้ข้อมูล 12)

แก่นสาระสำคัญในด้านลบ 2 ประเด็นหลักคือ เป็นตราบาปของครอบครัวและทุกอย่างต้องปรับตัว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นหลักที่ 2 เป็นตราบาปของครอบครัว

การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงลบต่อผู้ให้ข้อมูล

บุตรสาว และสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากสังคมไทยมองว่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นถือเป็นภาวะเบี่ยงเบนไปจากปกติ ประกอบด้วย เป็นวงจรกรรมที่ทำให้ต้องอดทนต่อสายตาคณนอกที่มองและรู้สึกเจ็บปวดทุกครั้งที่คุณถาม ดังนี้

2.1 เป็นวงจรกรรมที่ทำให้ ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าการที่บุตรสาวของตนตั้งครรภ์และคลอดบุตรส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกรรมที่ตนเคยทำไว้ในชาติก่อน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาที่ตนและครอบครัวในชาตินี้ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ก็ไม่แน่ใจนะว่ามันเป็นเพราะอะไรถึงทำให้เราต้องมาเจอแบบนี้ อาจจะเป็นวงจรกรรมที่เราเคยทำเอาไว้ชาติที่แล้ว กรรมมันเลยมาสนองเราชาตินี้ เราคิดแบบนี้เราก็สบายใจ ไม่ต้องไปโทษว่าใครผิดใครถูก ถ้ามันเป็นวงจรกรรมอย่างที่เราคิดเราก็จะได้ใช้มันให้หมดไปตั้งแต่ชาตินี้ ชาติหน้าจะได้เจอแต่สิ่งดี ๆ ” (ผู้ให้ข้อมูล 7)

2.2 ต้องอดทนต่อสายตาคณนอกที่มองความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลที่มีบุตรเป็นแม่วัยรุ่นในครอบครัวรู้สึกว่าการที่ต้องออกไปพบปะผู้อื่นมักจะถูกรับด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร หรืออาจจะมีท่าทีที่แสดงให้เห็นหรือรู้สึกได้ว่าตนเป็นบุคคลที่แตกต่างจากคนทั่วไป ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“อย่างเราไปตลาด ไปเดินห้าง ไปไหน ๆ เจอคนรู้จักหรือไม่รู้จักก็แล้วแต่ถ้าเค้าเห็นหลานเรียกเรา ยาย ๆ เค้าก็จะมองละเพราะเราก็อายุไม่เยอะเท่าไร เค้าคงคิดว่าอายุเท่านี้เป็นยายแล้วหรือ เรา รู้สึกได้ว่าเค้ามองเราแบบแปลก ๆ เหมือนเราไปทำอะไรผิดมา ..เราไม่รู้เค้าคิดยังไงกับเรื่องที่คนอื่นเค้าทำท่าทางแบบนี้ เคยถามเค้านะแต่เค้าก็ยิ้ม ๆ ไม่ได้พูดอะไร เราก็รู้แหละว่ามันก็หนักใจ” (ผู้ให้ข้อมูล 12)

2.3 เจ็บปวดทุกครั้งที่คุณถามเมื่อถูกถามซ้ำ ๆ ว่าทารกเป็นบุตรหรือเป็นหลาน ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าการถูกถามด้วยคำถามเช่นนี้เป็นการทำร้ายจิตใจทั้งตนเองบุตรสาวและสมาชิกในครอบครัวเป็นการตอกย้ำความผิดพลาดที่ตนและครอบครัวไม่ต้องการพูดถึงรู้สึกว่าการถูกถามซ้ำ ๆ เป็นเสมือนการถูกทำร้ายซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“เราก็อยากจะลืม ไม่อยากไปพูดถึงอะไรซ้ำ ๆ บ่อย ๆ พอคนถามเราที่เราเหมือนมันเจ็บจิตอยู่ข้างใน เราก็เข้าใจนะว่าบางคนไม่ได้ตั้งใจจะถามให้เราเจ็บใจอะไรหรอก แต่เรามันเหมือนคนมีอะไรอยู่ในใจ พอคนถามนิคนี้เราก็ไปนึกถึงมันตลอด” (ผู้ให้ข้อมูล 5)

ประเด็นหลักที่ 3 ทุกอย่างต้องปรับตัว

การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นทำให้ครอบครัวมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมา การทำบทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องมีการปรับตัวในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูหลาน การปรับตัวจากการที่มีสามีของบุตรสาวเพิ่มเข้ามาเป็นสมาชิกในครอบครัว การปรับตัวของครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น ประกอบไปด้วย

3.1 เมื่อครอบครัวเดี่ยวกลายเป็นครอบครัวขยาย ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าการที่ต้องมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นได้แก่ บุตรชาย และหลานทำให้ครอบครัวที่เคยมีสมาชิกอยู่เพียงไม่กี่คน ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“หลังจากคลอดแฟนของลูกสาวเค้าก็มาอยู่กับเราที่บ้าน เราก็ต้องเลี้ยงดูทั้งลูก ทั้งหลาน ทั้งลูกเขย แรก ๆ ลูกเขยเค้าก็ดูอึดอัดนะ คงเพราะไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่พ่อ ไม่ใช่แม่เค้า พออยู่กันไปซักพัก

เราก็เริ่มชิน วันธรรมดาเค้าก็ยังไม่เรียน เสาร์
อาทิตย์เค้าก็อยู่บ้านก็ไม่ได้ช่วยอะไรเรามาก เค้าก็
เล่นกับลูกมั่ง เปลี่ยนผ้าอ้อมมั่ง บางทีเค้าก็พาถูก
ไปหาปู่กับย่ากันมั่ง เราก็คิดซะว่าเหมือนมีลูกอีก
ต้องดูอีกสองคน อยู่กันก็ตามที่เห็นนี่แหละ..”
(ผู้ให้ข้อมูล 1)

3.2 เมื่อรายจ่ายมากกว่ารายรับ ผู้ให้ข้อมูล
รู้สึกว่ามีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มมาก
ขึ้นในขณะที่รายรับของครอบครัวยังคงเท่าเดิม จึง
ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย
ภายในครอบครัว อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลก็
พยายามที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น
และพยายามหาช่องทางเพื่อหารายได้พิเศษ
เพื่อให้มีรายรับเพียงพอต่อรายจ่ายของครอบครัว
ดังกล่าวต่อไป

“คือเดิมเราก็ไม่ได้มีเงินมีทองอะไร
มากมาย ก็หาเข้ากินค่านี้นะแหละ พอมีหลานเพิ่ม
ขึ้นมาค่าใช้จ่ายก็ตกมาที่เรา ทั้งค่านม ค่าหม้อ ค่า
กิน ค่าอยู่ เราทุกอย่าง ก็พยายามอะไรที่ไม่ต้องซื้อ
เราก็ไม่ซื้อ อย่างเสื้อผ้าของเด็ก ขวดนมอะไรอย่าง
นี้ญาติ ๆ เค้ามีหลานโตกว่าเราหน่อย อะไรที่เค้าไม่
ใช้แล้วเค้าก็เก็บมาให้..แพนพีเค้าก็ปลูกผักไว้กินกัน
บางวันก็จะมีคนมาขอแบ่งซื้อมั่ง เข้า ๆ เย็น ๆ ถ้า
ที่ว่าง ๆ ก็จะไปเก็บผักเอาไปขายให้หม้อที่อนามัยมั่ง
เพราะเราไม่ได้ซื้อยา คนก็จะชอบมาแบ่งซื้อ ก็พอ
ได้ค่ากับข้าวไปมื่อ ๆ” (ผู้ให้ข้อมูล3)

จากการสะท้อนความรู้สึก ประสบการณ์
ของมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่นแสดงให้เห็นว่า
การเป็นยายในครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น
นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้ให้
ข้อมูล บุตรสาว และครอบครัวทั้งในด้านบวกและ
ด้านลบ

อภิปรายผล

การรับรู้ต่อประสบการณ์การเป็นยายใน
ครอบครัวที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น เป็นการรับรู้ทั้ง
ในเชิงบวกคือ เมื่อมารดา บุตรสาว และครอบครัว
สามารถก้าวข้ามผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
เหตุการณ์ดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นประสบการณ์ที่มี
คุณค่าต่อมารดา บุตรสาว และสมาชิกทุก ๆ คน
ในครอบครัว เนื่องจากทำให้ได้เรียนรู้และได้
ทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น โดยที่
ไม่กล่าวโทษว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการ
ตอกย้ำให้แม่วัยรุ่นต้องรู้สึกว่าตนเป็นผู้กระทำผิด
อยู่ตลอดเวลา และนอกจากนี้มารดา ยังรู้สึกว่าแม่
วัยรุ่นมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบ
สูงขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Seamark &
Ling (2004) Rosengard et al. (2006) and
Sangprasert, Klayjun, & Kampheangjinda
(2015) พบว่าผู้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงความสามารถ
ในการปรับตัวเพื่อดำรงบทบาทการเป็นแม่ของ
วัยรุ่นได้ โดยแม่วัยรุ่นพยายามพัฒนาทักษะและ
ความสามารถในการทำหน้าที่แม่ ทั้งจากการ
เปลี่ยนแปลงตนเอง การสร้างกำลังใจ และเรียนรู้
การเป็นแม่ ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเติบโตหรือ
การมีวุฒิภาวะ มีความมั่นใจ รู้สึกเห็นคุณค่าใน
ตนเองทำให้แม่วัยรุ่นเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็น
ผู้ใหญ่มากขึ้น รู้สึกภูมิใจในความเป็นแม่ของตนเอง
รู้สึกมีแรงผลักดันในตัวเองให้สามารถกระทำสิ่งต่าง
ๆ ได้สำเร็จ มีการวางแผนชีวิตมากขึ้นทั้งในเรื่อง
การเรียน การประกอบอาชีพในอนาคต ต้องการที่
จะเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองรวมถึงความตั้งใจใน
การวางแผนการคุมกำเนิดหลังคลอด (Pansuwan
& Sinarakud, 2016)

การรับรู้ในเชิงลบ คือความรู้สึกว่า
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตราบาปของครอบครัว

เนื่องจากสังคมไทยมองว่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นภาวะเบี่ยงเบน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Suktouryat (2008) and Pansuwan (2015) พบว่า สังคมไทยปลูกฝังในเรื่องบรรทัดฐานทางเพศและการตั้งครรภ์โดยจะมีการอบรม สั่งสอน และปลูกฝังให้แก่บุตรสาวว่าการตั้งครรภ์ที่เหมาะสมเกิดขึ้นภายใต้ระบบของสถาบันครอบครัวเท่านั้น หากครอบครัวที่มีสตรีที่อยู่ในสถานภาพโสดตั้งครรภ์หรือตั้งครรภ์ในขณะที่อยู่ในวัยเรียนจึงกลายเป็นพฤติกรรมที่จะถูกคนในสังคมตีตราว่าเป็นผู้หญิงใจง่าย สำนอน และสมควรต้องได้รับการประณามหรือถูกตีฉิฉินินทา (Cook & Roggman, 2010; Zeiders, Umana-Taylor, Jahromi, & Updegraff, 2015)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว จำนวนสมาชิกและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มารดาต้องมีการปรับตัว ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอด ได้แก่ การวางแผนเพื่อช่วยเหลือแม่วัยรุ่นในการดูแลตนเองในขณะตั้งครรภ์ การเลี้ยงดูทารกภายหลังคลอด การส่งเสริมให้แม่วัยรุ่นตระหนักในความสามารถของตนเอง (Zeiders, Umana-Taylor, Jahromi, & Updegraff, 2015) โดยเฉพาะการสนับสนุนให้แม่วัยรุ่นเห็นถึงความสำคัญและกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาภายหลังคลอดมากขึ้น เพื่อเป็นการลดภาระเรื่องค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวในอนาคต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Punsuwun, Sungwan & Monsang (2012) พบว่า แม้ว่าในปัจจุบันสถานศึกษาจะมีนโยบายในการให้โอกาสแก่วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ได้กลับเข้ารับการศึกษาต่อจนจบได้ภายหลังคลอดบุตร แต่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเองรู้สึกอายเพื่อน อายครู ไม่อยากไปโรงเรียนจึงตัดสินใจหยุดเรียนจึงทำให้ขาดโอกาสทาง

การศึกษา และไม่สามารถประกอบอาชีพที่ดีเพื่อมีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองและบุตรได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pungbangkadee and Ratinthorn (2014) พบว่า มารดาต้องให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัวให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น จะเห็นว่ามารดาของแม่วัยรุ่นในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแม่บ้านและรับจ้างต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น และต้องเลี้ยงดูบุตรด้วยส่งผลให้มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้ผลการวิจัยในครั้งนี้นี้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การวางแผนร่วมกันระหว่างพยาบาลมารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น แม่วัยรุ่น และครอบครัวเพื่อพัฒนารูปแบบในการให้ความช่วยเหลือซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวสามารถผ่านวิกฤตการณ์ของชีวิตและดำรงบทบาทได้อย่างสมบูรณ์
 2. การให้ความช่วยเหลือแก่มารดาที่มีบุตรสาวเป็นแม่วัยรุ่น และครอบครัวที่มีบุตรตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อให้สามารถดูแลบุตรในขณะตั้งครรภ์ การเตรียมความพร้อมของบุตรในการเป็นแม่วัยรุ่นภายหลังคลอดได้อย่างสมบูรณ์
 3. เพื่อให้คำปรึกษาแก่มารดาที่มีบุตรเป็นแม่วัยรุ่น เพื่อให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม
- การทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษา ดังนี้

1 . การศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นแม่และการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวในครอบครัวที่มีบุตรเป็นแม่วัยรุ่นต่อไป

2. การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีบุตรเป็นแม่วัยรุ่นต่อไป

References

- Bureau of Reproductive Health, Department of Health. (2017, April 15). *Reproductive health situation in adolescence and youth in 2016*. Retrieved from http://rh.anamai.moph.go.th/ewt_dl_link.php?nid=86
- Bureau of Reproductive Health, Department of Health. (2016, July 15). *Reproductive health situation in adolescence and youth in 2016*. Retrieved from http://rh.anamai.moph.go.th/more_news.php?cid=1&filename=index (in Thai)
- Cook, G.A. & Roggman, L.A.(2010). Three-generation attachment: How grandmothers and mothers contribute to children's attachment security. *Family Science*, 1(2), 112-122.
- Elo, S., & Kyngas, H. (2007).The qualitative content analysis process. *The Journal of Advanced Nursing: Research Methodology*, 107-115.
- Giugliani, E.R.A., Nunes, L.M., Issler, R.M.R., Santo, L.C., and Oliveira, L.D.(2017, August 1). Involvement of maternal grandmother and teenage mother in intervention to reduce pacifier use: a randomized clinical trial. *Journal de Pediatria*, Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jped.2017.12.011>
- Lincon, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*.Beverly Hills, CA: Sage.
- Mercer,R.T. (1995). *Becoming a mother: Research on maternal role identity from Rubin to the present*. USA: Springer publishing company.
- Pansuwan, K.(2015). Quality of life among Postpartum Adolescents mothers in TambonMuang, Kamphaeng Phet Province. *Journal of Nursing and Health Science*, 9(2), 1-9.
- Pansuwan, K.andSinarakud, T. (2015).Effect of the gagne based-contraceptive-instructional model on learning achivement for postpartum adolescents in Phichit Hospital. *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal*, 8(2), 37-46. (in Thai)
- Pungbangkadee, R. & Ratinthorn, A. (2014). Factors and consequences of repeat pregnancy among teenagers: A case

- study in Bangkok metropolis. *Journal of Nursing Science*, 32(2), 23-31.
- Punsuwun, S., Sungwan, P., Monsang, I. & Chaiban P. (2012). Experiences after pregnancy among unmarried adolescents in upper North. *Songklanagarind Journal of Nursing*, 33(3), 17-36. (in Thai)
- Rosengard, Cynthia, Pollock, Lealah, Weitzen, Sherry, Meers, Ann & Phipps, Maureen G. (2006). Concepts of the advantages and disadvantages of teenage childbearing among pregnant adolescents: A qualitative analysis. *Pediatrics*, 118(2), 503-510.
- Sangpraseart, A., Klayjun, P., & Masukkampheangjinda. (2014). The relationship between perceived self-efficacy and postpartum self-care behaviors in adolescent mothers. *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal*, 6(1), 1-11. (in Thai)
- Seamark, C.J. & Lings, P. (2004). Positive experiences of teenage motherhood: a qualitative study. *British Journal of General Practice*, 813-818.
- Suktouryat, W. (2008). Lessons learned from reflection of female school drop-outs with unwanted pregnancy. Independent Study Master of Education, Department of Educational Psychology and Guidance, Graduate School Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Yakasem, P. (2015). Becoming a Thai adolescent mother. Dissertation Doctor of Philosophy in Nursing Science, Graduate School, Burapha University.
- Yakasem, P. and Chaiyasung, P. (2014). Experiences of becoming a teenage mother. *Journal of Health Science Research*, 8(1), 28-34.
- Zeiders, K.H., Umana-Taylor, A.J., Jahromi, L.B. & Updegraff, K.A. (2015). Grandmothers' Familism Values, Adolescent Mothers' Parenting Efficacy, and Children's Well-Being. *Journal of Family Psychology*, 29(4), 624-634.